

ACC. N:R M. 14801: 1-15.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Clara Andersson, Lunnarp*
Härad: *Ingelstad* Berättare: *Anna Andersson, "*
Socken: *Kverrestad* Berättarens yrke: *lantbr. hustru*
Uppteckningsår: *1959 (ändr. / uppt. år 1958)* Född år *1890* i *Kverrestad*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Husbondesfolk och tjänstefolk. s. 1-15.

Lu F 105

Hon kom från Hemsöstad nu i 65-årsal.
Den, som berättat något från den tid hon
hade plats i en prästgård på Östergöt.

Prästen ifråga var gift med en adlig dam,
som varit korfmäster. Hon var tydligare
ganska stram och ännu stramare var för-
medligen hennes adliga kvinnliga släktingar
från Hemsöstad, som då och då kom på
besök i prästgården. Dessa damer var så
"förfämliga" att de själva inte trodde sig
ställa sig vid sina toalettbesök. Berättaren
fick också att gå med på toaletten och
titta på dem.

Berättaren ifråga har nog mer att säga om
från denna sin plats men denna uppteckningen
känns endast en kort berättelse om husbonde
och tjänare på prästgården, eller hur?

I annat fall kan jag kanske få en utförligare be-
rättelse från henne.

Husbondefolk och tjänstfolk.

Aug 105

Benåttaren var under två år i kapt plats
i en prästgård på Östskesen år 1909-1910
Fyra tjänstinnor var anställda i präst/familjen
som bestod av fem familjemedlemmar o. guvernant
Men man hade mycket gäster, dels fräns
släkt som bodde där flera perioder under
årst lopp, dels värmer från lftad som
gjorde prästgårdens vägar sänder.

De fyra tjänstanna hade följande "befämnar"
1 Kokerska, 1 köksföga, 1 husjungfru, 1 städerska.
Anna Anderson var husjungfru vilket innebär
att hon hade hand om duktyg och silver, hon
övervakade och stod för städningen. Under
nig hade hon städerskan eller minst jungfrun
som hon också kallades. Husjungfrun fick stiga
upp senast kl. 5.30 för att värma badvattnet

till kyrkostaden som varje dag skulle ha en
 varm bad kl. halv nio på morgonen. Han
 märkte värma vattnet i stora kastullen och
 låg det i en badkar av zink. Badrum och
 vaumvatten var skända begrepp på den tiden.
 Ber. talas om en lustig episod. Kyrkostaden var
 ofta förkyld. En söndag var han särskilt illa
 där, och bellegade sig för kusten, som
 körde honom till kyrkan. Vemskusarna sa
 prästen till sin fru som hette Sofia men
 hade smeknamnet "Lören". "Det är din skuld
 Lören att jag är så ofta förkyld, du som
 vill att jag jämt ska bada". "Det kan det väl
 inte vara" sa frun. "Jo", genmålde prästen, "vår
 kusk Karl sa i dag att han hade aldrig varit
 förkyld, men han hade heller inte badat på
 fruntun än".

Prästfrun gjorde inte alls någonting vid

hemmets skätsel. Laga mat kunde hon inte, och
 förriga hemsystrar hade hon aldrig villet få
 lära. Hon var av adlig familj och hennes
 mor hade varit hovdam hos drottning Sofia.
 Hon ^{många} spela korvorna på videu, sy brysselpröstar
 och <sup>p. 2. v. hade iuzäi i hennes uppsättning, jämte bok-
 sig liksom, språkligt.</sup> gåsrikhet hade aldrig någon fridag eller
 frikväll och så söndagarna, då det alltid kom
 mycket gäster, hade de särskilt brättom. Prästen
 följade alltså också sluck gå i kyrkan, men
 ibland kunde det hända att de inte fick tid
 att bevisa mässan. Men då grälade prästen
 lite på sin fru för att hon ställde den till så
 mycket arbete att de försummat gudstjänsten.
 Prästfrun hade också fått utbildning i sjuk-
 vård. För lindriga åkommor skrev hon ut
 recept, och många förvaringsbor anlände
 hem för olika åkomor, när de inte förstärkte

hon alltså hade förband. Hennes rykte som
"läkare" spred sig också till andra församlingar
med följd att hon fick så mycket besökare att
hon till sist måste begränsa antalet patienter
till att omfatta det egna pastoratets folk.

På ibland lät hon beröka sig att ta hand
om "utanbysare" trots att hon vid sin tidsfärd
själv låg sjuk. En man från en grannförsam-
ling såg till henne för sin slakt när som han
själv plåttat om gossar att lägga spindelväv
på såret. När ber. berättade honom, med att
fruen inte kunde ta emot för hon var sjukt
sjukt visade han det stöda såret och bad henne
gå in fråga fruen att han trots allt inte fick
lov att komma in. Det fick han, och han blev
tröttnad och förbunden så bärta sått. När han var
gånge så prästfrun: "O, Anna jag känner
mig alldeles kys, där kan man, ja, man ska

inr tårka för mycket så sig själv."

Prästfun hade således många goda vänner,
men hon var mycket mycket sparsam. Sjänske
folket behövde inte "räkna kalorier". De kost
samt bjöds den. Kokosten frågade en dag be-
kymrat frun "Va ska jag ha till middag
till den där rår i köket?" "Var inte Lisa
en ^{lång} hon kan koka" var rådet hon fick.

Sjänskefolket fick inte alls samma mat som
dne herrskaps. De fick endast ha något laga
till och servera den maten. Och de serverades
fint även till vardags. De adliga släktingarna
från Stockholm berättade vilka de av sina
besök, att vilka kort; Stockholm serverade
man nu eskelad palats. Det var kronprin-
cessen Margareta ^{från England} som just då blivit kron-
prins Gustav Adolfs gemål som inför det bru-
ket. "Så kan vi väl också ha eskelad palats"

utkort prästfuen. Men det blev för mycket
 arbete för huskapet, "oh bekvämt säg det ut",
 säger ber., när de såg det att pota med sin
 potatis skalmig, maten kallade innan potatisen
 blev skald. "Vi kakar den fortfarande med
 skal, men i ena ^{prästfuen} ^{den} ^{skalen} i köket." När middag kom Anna in
 med en kassett skald potatis. Men, o farsa
 prästfuen uppstånke stax än kaksarna fing-
 rat på potatisen, ej använt gaffel när de ka-
 let. Potatisen åkte ut igen med befallning
 än nya skulke skalas, och väntes på gaffel
 vid skalmigen. Kaksen, som ej var än kaka
 med, blev nästa förgymmad. "Sätt dig nu
 ögonblick" sa hon till Anna. Det så fick hon
 tag på en gaffel, prickade över potatisen
 lite, varpå den åter serverades. Välkomna mäs-
 saften skulke huskapet bjudas ägg-gulor

den vispats med sater. Det fick man naturligt-
vis inte smaka i köket. (Det var det gamla
bruket att dricka mjölk i ben) Den ärt
utbrast från, när Anna hälsade på att se
den förfriskning, "I Rilla är väl gull", Anna.
"Jag vet inte för jag har aldrig smakat så-
dant", svarade Anna, "jag funderar sanningens
"Ja" ska jag verkligen höra ut en äggula
till Anna." Så den finter lyckades.

När det var kalas i prästgårdar fick förstås
tjänstefolket smaka lite grand av godbitarna,
men långt ifrån alla rättarna.

När prästfruns mor och hennes adliga vän-
ninnor gästade prästgårdar blev det mycket
extra arbete. Men aldrig någon dricks eller
extra betalt fick tjänstefolket av dem. Prästfruns
mor som var född von Edelstam, skulle tillhålla
"Hennes råd". Vid dessa långvariga besök blev

blev det ansträngande dogar för kusjungfrun.
Hon skulle hjälpa till att bli en adliga da-
mma. Hon skulle följa med den lilla troheten
varje gång de bestodde på det. Och där fick
hon vara den hjälpslag med de mest alioli-
ga saker. En vinnings fanns ringdamm
till kött och till kusjungfruns rum. Och
ibland kunde det att kruskapet ringde talv
talv a talv till natten, när man just soverat
in. Och när man inform sig i deras sovrum
var det ofta en lagatue de ville ha utfört,
en kunde den skulle flyttas eller en fick
den skulle ändras till. Ofta talade prästfrun
och hennes mor franska sinsemellan för att
härnana ej skulle förstå den. Det tyckes ber.
lät till förargligt att hon somt tvist ut ur
rummet vid sådana tillfällen. Prästfrun var
som nämndt skicklig brodös. Hon sydde bl.a.

cū arlifendium tie kyrkan. Vid sin tiden
åkte ofta gruvman Skuusvård L: Torstrups
krång i sin ländö och besökte sina knypprel-
gummor i Torstrups. Hos prästfuen kunde
man "mellan raderna" spåa en omule avund
för sinna gruvmannens antalade och prisade
initiativverksamhet och gode gärning att slaffa
arbetet och etta inkaust tie gummor.
"Hos gummorne får alldeles för dåligt betalt,"
konstaterade prästfuen.

Kyrkherden var en mycket omgisk man.
Han kom alltid i god tid tie gudstjänsterna.
och då gick han krång och pratade med grub-
barna och gummorne. Juldagen höll han julotta
i båda kyrkorna. För att ligga märk gudstjänsten
begynna tidigt i ena kyrkan, redan kl. 5.30.
och fortän julotta höllits blev det ändå köj-
mässa i båda kyrkorna juldagen. Och mycket

folk var det vid både mässorna. Varje morgon
hålls husandakt där alla tjänarna var med.
Prästen läste ur bibeln och man sjöng några
psalmer versar. På söndagarna var det en högtid
konfirmander inackorderade i prästgården.
Det var "löglösa barn" från Stockholm
och även barn från fina familjer i Ustadvästra
och Träskinge församling. Under dessa sex
veckor var det särskilt bråda dagar för tjäns-
folket. Men det var också en enda gången på
året som det vanhades ett betalt. När de
sex veckorna var över ända fick ber. hela tjugo
kronor, som konfirmanderna till sällskapet
som dricks. Sedan som varvades till dessa
ungdomar var ganska enkelt, och ibland kunde
det handa om de klädde för personalen.
och tyckte om de betalade en så dyg inackor-
deringsavgift om det skulle bli nåd med bälten.

Det fanns många snälla och raka ungdomar
bland flera handfirmare. Anna Rudensson
• minns särskilt två bröder Peter och Bo
Hammarström, som till Hjelmar Hammar-
ström. De var raka och väl uppfödda. Det dras
mamma, en mycket älskvärd dam. Tackade Anna
h. hjärtligt för hon varit så snäll mot pojarna.
- Det var många för nämnda gäster i prästgård.
De var kusinerna från ha de äran att
beröra och passa upp.

Hon mötte till prästerna var
generalen Kunk, som var född Hjelmar,
svenskt minister i Ryssland, Amkrist, gästade
prästgården, familjen Hammarström från Stock-
holm m. fl. I bland hämtade prästen över
sin frus fina härbärge. Hans mor var förstas
och så av adelsstätt, Brömmer, men hade gift
sig med en afrikan. Hon jet gav prästen

sen fick en adelskedade i julklapp och där
skaldade han: "Vai du till Stockholm kommer
till värmen där, då rynkar de på näsan
och säger så här: Hon är inte mera fin
för hon heter A... tin."

Prædikanen avslutar så här på Kulturens
i hund och de sorgdräkt samlas ^{hoppas} med
bör efter skolan II.

Det var som sagt mycket förnämna gäster
i prästgårdar. Men även det enkla falket
fick tillträde dit. "Ringason" kyrkovaktmästaren
i förvaldingen som också var gårdskarl i präst-
gårdar, arbetade i trädgårdar, m. m. hade många
barn, nästan en av dem ägt begroddes familjen
med. Han kom löpande upp till prästgårdar
med sin för att få sin dopsta. Prästfrun hade
själv någon av sin till dopet. Och när hon
lämnade lemnat tillbaks till födelse hade hon

sväpt en ny fiit om beamt istället för den gamla slitna. Det var i fört vid ankomsten.

Följande år fick ber. vara gudmor till en av vaktmästarens barn och även då gick präst. frun ofta en ny fin fiit till den lille.

Förde friheten Anna Rudesson hade under sin tvååriga tjänsttid var två dagar, nista vintervaren. Och då var hennes husbondefolk på semester på västkusten. Tilland för de till Frankrike på semesterresa. Prästfrun hade i sin ungdom ått stieliga yngre brödrar i det landet.

Julkalssan brukade tjänstefolket på. Anna Rudesson minns att hon ena året fick 1/2 dans Tisdagen andra året en klänningstyg och tre Rysk skedar. Julkalssapaketet skades ut inne i sken där de låg i en mörk korg.

8 lön hade Emma Andersson 120:- kr. om
året. Emma lön var bra i jämförelse med
vad hon hade på sin föregående plats, hos
en lantbrukare. Där utgjorde lönen endast
40:- kr. alligen, och det gick nästan åt
till inköp av tofflor och andra saker.

Platsen hos lantbrukaren var vad arbetet
beträffar tyngre. Men på en sån var det
lättare. Det blev inte så mycket kvinnligt
och därför något mera frittill. Men de dagar
då man i bondgården hade storbak och träu
steg man upp redan kl. 1 på natten.

Men her. säger en ofta blev en så låg och
tun arbetsdag och hon alltid fick uppstäl-
ningar och ^{slut} tillamående.